

TUTKIMUSEETTINEN NEUVOTTELUKUNTA

Toimintasuunnitelma kaudelle 1.2.2016 – 31.1.2019

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) perustettiin vuonna 1991 käsittelemään tieteelliseen tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja edistämään tutkimusetiikkaa (Asetus 1347/1991). Ensimmäinen neuvottelukunta aloitti toimintansa 1.2.1992. Neuvottelukunnan sihteeristö toimii Tieteellisten seurain valtuuskunnan (TSV) yhteydessä Helsingissä. Lisätietoa neuvottelukunnan verkkosivuilta www.tenk.fi.

Neuvottelukunnan tehtävät

Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) asettaman tutkimuseettisen neuvottelukunnan tehtävänä asetuksen mukaan on 1) tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja viranomaisille tutkimuseettisistä lainsäädäntö- ja muista kysymyksistä, 2) toimia asiantuntijaelimenä tutkimuseettisiä ongelmia selvitettäessä, 3) tehdä aloitteita tutkimusetiikan edistämiseksi sekä edistää tutkimusetiikkaa koskevaa keskustelua Suomessa, 4) seurata alansa kansainvälistä kehitystä sekä osallistua aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön ja 5) harjoittaa tutkimuseettisiin kysymyksiin liittyvää tiedotustoimintaa.

Asettamiensa pysyvien tavoitteiden mukaisesti TENK

1. vahvistaa tutkimuseettisten periaatteiden mukaista toimintakulttuuria,
2. harjoittaa tutkimuseettistä valistusta ja edistää alan koulutusta,
3. kehittää vilppiepäilyjen selvittämisprosessia,
4. tiivistää verkottumista kansallisesti ja kansainvälisesti sekä vaikuttaa alan kansainväliseen kehitykseen
5. kehittää vuorovaikutteista tiedottamista ja
6. hyödyntää hyviä kansainvälisiä käytänteitä suomalaisessa tutkimuseettisessä kulttuurissa sekä tekee tunnetuksi hyväksi havaittua suomalaista tutkimuseettistä ohjeistusta.

Kokoonpano

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 22.12.2015 TENKin nykyiset jäsenet kaudelle 1.2.2016–31.1.2019. Neuvottelukunnan puheenjohtajana jatkaa kolmatta kauttaan kansleri emerita Krista Varantola Tampereen yliopistosta. Varapuheenjohtajana toimii yliopistonlehtori, dosentti Pekka Louhiala Helsingin yliopistosta. Neuvottelukunnan kokoonpano on seuraava:

- Kansleri emerita **Krista Varantola** (Tampereen yliopisto), puheenjohtaja,
- Yliopistonlehtori **Pekka Louhiala** (Helsingin yliopisto), varapuheenjohtaja,
- Johtava ekonomisti **Kari Hämäläinen** (VATT),
- Vanhempi tutkija **Jyrki Kettunen** (Arcada),
- Akatemiatutkija **Erika Löfström** (Helsingin yliopisto),
- Professori **Rainer Oesch** (Helsingin yliopisto),
- Akatemiaprofessori **Riitta Salmelin** (Aalto-yliopisto),
- Tietokeskuksen päällikkö **Sirpa Thessler** (Suomen ympäristökeskus),
- Professori **Risto Turunen** (Itä-Suomen yliopisto) ja
- Lakimies **Meri Vannas** (Suomen Akatemia).

Neuvottelukunnan sihteerinä toimii TENKin pääsihteeri, dosentti **Sanna Kaisa Spoof**.

Toimintasuunnitelma 1.2.2016 – 31.1.2019

1. Strategiset painopisteet

TENK edistää hyvää tieteellistä käytäntöä laatimalla ja uudistamalla kansallisia ohjeita ja suosituksia sekä vaikuttamalla kansainvälisiin suosituksiin tutkimusetiikan alalla. TENK korostaa valistusta ja koulutusta tutkimusetiikan edistämässä ja tutkimusvilpin ennaltaehkäisyssä. Lisäksi TENKillä on laaja-alainen yhteiskuntavastuu tieteellisen tutkimuksen laadusta Suomessa.

TENKin perustehtävät kuten tutkimusvilppitapausten valvonta ovat merkittävästi lisääntyneet. Neuvottelukunta haluaa edelleen olla myös aktiivinen ja arvostettu kansainvälinen toimija, joka tunnetaan tutkimuseettisten kysymysten ratkaisemisen edelläkävijänä. Näihin tavoitteisiin pääsemiseen tarvitaan resurssien päivittämistä.

Tavoitelisäyksenä TENKin toiminnan painopistettä voitaisiin siirtää tutkimusvilpin valvonnasta sen ennaltaehkäisyyn suuntaan eli hyvän tieteellisen käytännön tunnetuksi tekemiseen kaikenikäisille tutkijoille kaikilla tieteenaloilla. Näin varmistetaan tieteellisen tutkimuksen eettisyys ja korkea laatu.

Kuvio 1. TENKin tehtävät ja sen toiminnan vaikuttavuus tiedeyhteisössä ja yhteiskunnassa:

TENKin merkittävimmät tehtävät ja toiminnan painopisteet kaudella 2016 - 2018 ovat

- hyvän tieteellisen käytännön edistäminen yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja muissa tutkimusorganisaatioissa HTK-prosessia kehittämällä ja jatkuvalla tunnetuksi tekemisellä,
- tieteellisten julkaisujen tekijyydestä sopimiseen liittyvän kansallisen suosituksen laatiminen
- tutkimuseettikan organisaatio- tai aluekohtaisen neuvonta- ja tukihenkilöverkoston luominen
- vilppitapauksiin liittyvän ns. pilliinpuhaltajan aseman selvittäminen ja tarvittaessa suojelujärjestelmän luominen
- ”etiikkakirjaston” luominen internetiin tutkimuksen elinkaareen liittyvien tutkimuseettisten aineistojen ja ohjeiden sekä opetus- ja tiedotusmateriaalien jakamiseksi yhteistyössä Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan (TJNK) kanssa

Kullekin kalenterivuodelle vahvistetaan erikseen toiminnan painopisteet ja tärkeimmät toimenpiteet.

2. Hyvän tieteellisen käytännön edistäminen

TENK on saanut yhdessä Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan (TJNK) kanssa OKM-rahoituksen Tiedon jakaminen luo vaikuttavuutta -hankkeelle ajalle 1.12.2015–31.12.2017. Tämän vastuulliseen tiedeviestintään ja tutkimukseen keskittyvän hankkeen tärkeimpänä tutkimuseettisenä tavoitteena on tieteellisten julkaisujen tekijyyteen ja kirjoittajuuteen (authorship) sekä tekijyydestä sopimiseen liittyvän kansallisen suosituksen ja sopimusmallipohjan laatiminen tutkimus- ja julkaisuhankkeille. Mallin avulla myös esim. yksittäiset tieteenalat voivat halutessaan laatia suosituksen alan tutkimusjulkaisemiselle. Tavoitteena on myös, että jatkossa HTK-prosesseilta vältytään, mutta jos niihin kuitenkin jouduttaisiin, ristiriitatilanteissa tekijyyksymykset ratkaistaan kyseisen kirjallisen sopimuksen ja HTK-ohjeen pohjalta. Vastuu sopimuksen laatimisesta on tutkimusryhmien johtajilla ja vastuullisilla tutkijoilla.

Tiedon jakaminen -hankkeen lopputuotteisiin kuuluu myös sähköisen ”etiikkakirjaston” luominen internetiin tutkimuksen elinkaareen liittyvien tutkimuseettisten aineistojen ja ohjeiden sekä opetus- ja tiedotusmateriaalien jakamiseksi. Kirjasto toteutetaan yhteistyössä OKM:n ja TJNK:n sekä mahdollisesti myös muiden kansallisten eettisten neuvottelukuntien kanssa. Toimintakauden tehtäviin kuuluu myös avoimen tieteen ja tutkimuksen eettisten erityiskysymysten seuranta ja kommentointi.

Yhteistyössä UNIFIn kanssa laadittu *Väitöskirjan ohjaus- ja tarkastusprosessi ja siihen liittyvät tutkimuseettiset näkökohdat* -suositus annetaan yliopistoille toukokuussa 2016. Ohje on käännetty myös englanniksi. TENK seuraa ohjeen vastaanottoa tohtorikouluissa.

Yhteistyössä Suomen Akatemian, Suomen yliopistot UNIFI ry:n ja Suomen ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n kanssa laadittua *Tutkijan ansioluettelomallia* tehdään edelleen tunnetuksi. Mallia pidetään yllä ja tarvittaessa päivitetään TENKin verkkosivuilla suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Yhtenä perustehtävistään TENK koordinoi ns. ihmistieteiden alan eettistä ennakoarviointia (IEEA). TENKin ohjeeseen *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotuksen eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi* oli huhtikuussa 2016 allekirjoituksellaan sitoutunut yhteensä 61 suomalaista korkeakoulua ja muuta tutkimusorganisaatiota sekä -verkostoa. Edistääkseen yhteistyötä toimikuntien kesken TENK jatkaa alan asiantuntijaseminaarien ja keskustelutilaisuuksien järjestämistä. Alueellisten IEEA-toimikuntien toiminnasta raportoidaan TENKin toimintakertomuksen yhteydessä. Toimintakaudella käynnistetään IEEA-ohjeen päivittäminen ottaen huomioon vuoden 2009 jälkeen tapahtuneet muutokset kansallisessa sekä EU-lainsäädännössä ja suosituksissa sekä tutkimuskulttuurissa (tietosuoja; tutkimuseettiikka; lääketieteellinen tutkimus; avoin tiede ja tutkimus).

3. Tutkimuseettisen koulutuksen kehittäminen

HTK-ohjeeseen sitoutuneet korkeakoulut ja tutkimusorganisaatiot ovat velvollisia järjestämään hyvän tieteellisen käytännön opetusta perus- ja jatko-opiskelijoilleen sekä vastaavat lisäksi henkilökuntansa vastaavasta koulutuksesta. Sekä alakohtainen tutkimuseettiikka että tutkijan rehtiyteen liittyvä HTK-koulutus olisi jokaisella tieteenalalla ennen muuta osa normaalia tutkimusmenetelmäkoulutusta eikä mikään muusta opetuksesta erillään oleva jakso. Esimerkiksi jokaisen tutkijankoulutusta antavan yksikön tehtävänä on käsitellä koulutusalan mukaisia hyvän tieteellisen käytännön erityiskysymyksiä osana tutkijankoulutusohjelmaansa. TENK suosittelee tutkijoiden ja tutkimusorganisaatioiden johdon tutkimuseettisen täydennyskoulutuksen ja alan kouluttajakoulutuksen käynnistämistä.

TENK järjestää vuosittain tutkijoille ja asiantuntijoille tarkoitetun *Etiikan päivän* yhteistyössä eettisen alan toimijoiden ja muiden yhteistyökumppaneidensa kanssa. TENK järjestää säännöllisesti myös muita oman alansa asiantuntijaseminaareja ja on säännöllisesti yhteydessä korkeakouluihin ja eri tieteenalojen edustajiin saadakseen selville, mitkä seminaariaiheet olisivat ajankohtaisia. Lisäksi TENK ja muut kansalliset eettiset neuvottelukunnat pyrkivät valmistelemaan yhteisen session *Tieteen päivien* yhteyteen.

TENK jatkaa käsittelemiensä tutkimusvilppitapausten anonymisointia toimintakertomuksiin ja koulutuskäyttöön sekä uuteen ”etiikkakirjastoon”. TENKin opetusmateriaalit löytyvät TENKin verkkosivuilta, josta ne ovat vapaasti käytettävissä edellyttäen, että lähde mainitaan.

TENKin puheenjohtaja, sihteeristö ja jäsenet osallistuvat luennoitsijoina moniin korkeakouluissa ja muissa tutkimusorganisaatioissa järjestettäviin koulutustilaisuuksiin.

4. HTK-prosessien kehittäminen ja seuranta

TENKin nykyiseen, 1.3.2013 voimaan astuneeseen *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa (HTK 2012)* -ohjeeseen oli huhtikuussa 2016 sitoutunut yhteensä 74 tutkimusorganisaatiota – kaikki Suomen yliopistot ja lähes kaikki ammattikorkeakoulut sekä suurin osa julkisen rahoituksen piirissä olevista tutkimuslaitoksista mukaan lukien Suomen Akatemia. Sitoutuneiden organisaatioiden listaa ylläpidetään TENKin verkkosivuilla. Tavoitteena on edelleen tiedeyhteisön entistä laajempi sitouttaminen TENKin ohjeisiin.

Tutkimusorganisaatiot ovat velvollisia ilmoittamaan TENKille kaikki tietoonsa tulleet HTK-loukkausepäilytapaukset. Tämän lisäksi TENK pitää tarpeellisena sitä, että

Suomessa voitaisiin ryhtyä tilastoimaan sitä, kuinka yleistä esimerkiksi plagiointi on korkeakouluissa niin perus- kuin jatko-opinnoissakin. Tarvittaisiin myös tietoa eri tieteenaloilla esiintyvistä kyseenalaisista toimintakulttuureista ja tutkimusvilpin kasvualueista sekä hyvän tieteellisen käytännön loukkausten todellisesta määrästä. Tarvetta olisi myös yliopistojen ja rahoittajien väliseen tiedonvaihtoon esimerkiksi vilpillisistä jatko-opiskelupaikkaa tai rahoitusta hakeneista.

Tutkimuseettisten ongelmien selvittämisessä tärkeää on, että kaikkien osapuolten - myös epäilyn esittäjän - oikeusturva taataan. Kauden tavoitteisiin kuuluu HTK-prosessin sujuvuuden edistäminen ohjeistamalla HTK-ilmoituksen laatimista ja selvittämällä ns. pilliinpuhaltajan suojelun tarvetta. Tavoitteena on myös tutkimuseettisten organisaatio- tai aluekohtaisen, matalan kynnyksen neuvonta- ja tukihenkilöverkoston luominen ja järjestelmän käynnistäminen ja koordinointi (ns. etiikkaneuvojat). TENK järjestää säännöllisesti keskustelutilaisuuksia ja seminaareja HTK-prosessista.

HTK-ohje on sopusoinnussa kansainvälisten tutkimuseettisten suositusten kanssa. TENK pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan kansainvälisten ohjeiden kehittämiseen.

5. Verkottuminen

TENK osallistuu aktiivisesti tutkimuseettiseen keskusteluun tieteellisillä ja akateemisilla foorumeilla sekä tieteellisten ja yleistajuisten esitelmien ja artikkeleiden ja kannanottojen välityksellä. All European Academies ALLEA käynnistää vuodelta 2011 olevan *The European Code of Conduct for Research Integrity* -asiakirjan päivityksen. TENK seuraa aktiivisesti myös muiden eurooppalaisten tieteen etiikkaa käsittelevien organisaatioiden kuten *NEC-foorumeiden* toimintaa. TENKin edustaja osallistuu mahdollisuuksien mukaan eurooppalaisten etiikkakomiteoiden vuosittaisiin tapaamisiin.

TENKillä on aktiiviset yhteistyösuhteet eurooppalaisen tiedeyhteisön organisaatioihin ja pohjoismaisiin toimijoihin. Puheenjohtaja toimii Suomen edustajana ALLEA:n tutkimuseettistä käsittelevässä *Science and Ethics* -pysyväskomiteassa. Pääsihteeri osallistuu Euroopan kansallisten tutkimuseettisten toimistojen verkoston ENRION kokouksiin. Pääsihteeri on nimitetty asiantuntijajäseneksi ja ohjausryhmään Euroopan komission *The Pan-European Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education (ETINED)* -verkostoon. TENK osallistuu tarpeen mukaan NordForskin eettisiin asiantuntijaverkostoihin. TENK on mukana ENRION ja EURECin yhteisessä etiikkatoimijoita verkostoivassa ja tutkimuseettisen koulutukseen keskittyvässä EU:n ENERI-hankkeessa.

TENK edistää EU:n tutkimusrahoituksen saamista tutkimuseettisen ja vastuullisen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan aloilla hyvän tieteellisen käytännön edistämiseksi

Suomessa ja Euroopassa. TENK toimii tarvittaessa asiantuntijana ja hankekumppanina TSV:n kautta.

Globaali verkottuminen jatkuu mahdollisuuksien mukaan opinto- ja seminaarimatkojen yhteydessä. TENK osallistuu vuoden 2017 tutkimusetiikan maailmankongressiin Amsterdamissa. TENK seuraa *World Conference on Research Integrity* -kongresseissa esiin nousevien teemojen jatkokehittelyä EU:ssa, OECD:ssä ja muilla foorumeilla.

Edistetään tutkimusetiikan (research ethics) ja hyvän tieteellisen käytännön (research integrity) toimijoiden yhteistyötä sekä Euroopassa että Suomessa. Suomen kansalliset eettiset neuvottelukunnat – TENK, *sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta (ETENE)* ja *valtakunnallinen lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta (TUKIJA)* sekä *biotekniikan neuvottelukunta (BTNK)* ja *geenitekniikan lautakunta (GTLK)* - ovat tehneet pitkään yhteistyötä. Neuvottelukuntien puheenjohtajat ja pääsihteerit kokoontuvat jatkossakin säännöllisesti vaihtamaan kokemuksia tutkimusetiikan ajankohtaisista kysymyksistä.

Suomessa TENK kehittää toimintatapoja vuoropuhelun lisäämiseksi paitsi korkeakoulujen ja tutkimusorganisaatioiden myös arkistojen, säätiöiden ja muiden tieteen rahoittajien sekä tieteellisten seurojen ja AKAVAn jäsenjärjestöjen kanssa. TENKin tavoitteena on tehdä vuosittain neuvottelukunnan oma kotimaan opintomatka ja pitää yksi kokous jollakin korkeakoulupaikkakunnalla pääkaupunkiseudun ulkopuolella.

TENK tekee yhdessä TSV:n ja sen yhteydessä toimivat sisarneuvottelukuntien eli tiedeakatemiain neuvottelukunnan (TANK) ja TJNK:n kanssa tunnetuksi suomalaista tutkimusta ja tiedettä liittyen muun muassa tutkimuksen kansainvälistymiseen ja laatuun, avoimeen tieteeseen ja vastuulliseen tiedeviestintään.

6. Tiedottaminen

TENK harjoittaa aktiivista tiedottamista ja neuvontaa sidosryhmilleen ja laajemmalle yleisölle; myös Suomessa työskenteleville ulkomaisille tutkijoille. TENK järjestää asiantuntijaseminaareja, harjoittaa mediaseurantaa ja tiedottaa omasta toiminnastaan ja toimintamalleistaan myös sosiaalisessa mediassa ja kansainvälisillä foorumeilla. Tärkein tiedotuskanava on TENKin omat verkkosivut osoitteessa www.tenk.fi. Niille tuotetaan ja kerätään ajankohtaista tietoa sekä pidetään yllä linkkejä tutkimuseettisen alan toimijoiden verkkosivuille.

Merkittävällä sijalla TENKin tavoitteiden tunnetuksi tekemisessä ovat myös TENKiläisten puheenvuorot, esitelmät ja artikkelit sekä medialle antamat haastattelut. Tiedottamisessa tehdään yhteistyötä TSV:n ja OKM:n kanssa.

TENKin uutta kolmikielistä esitettä ja painettua HTK 2012 –ohjetta voi tilata maksutta TENKin toimistolta. Kaikki TENKin ohjeet ja aineistot kuten toimintakertomukset on saatavilla suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

TENKin ja muiden kansallisten eettisten neuvottelukuntien yhteisen esittelyn saamista perustettavaan ”etiikkakirjastoon” edistetään. *Etiikan päivällä* on oma verkkosivu www.etiikanpaiva.fi.

7. Neuvottelukunnan voimavarat

Vuonna 2016 neuvottelukunnalla on käytössään pääsihteeri ja osa-aikainen suunnittelija (osa-aikaisuus 50 %). Neuvottelukunnan jäsenten oman työn ohessa suorittama työpanos muodostaa merkittävän osan TENKin toiminnasta. Tiedon jakamisen hankkeen projektipäällikkö kuuluu myös TENKin sihteeristöön vuoden 2017 loppuun. Neuvottelukunnalle voidaan palkata myös muuta määräaikaista työvoimaa tai hankkia ostopalveluita projekti- tai muun rahoituksen sen salliessa. TENK voi osallistua kumppanina EU- tai muihin hankkeisiin esim. vastuullisen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan alalla.

TENKin vuosittainen toimintamääräraha tulee OKM:ltä. TENK tarvitsee lisää pysyviä henkilöresursseja suoriutuakseen päätehtävistään kuten tutkimusvilpin valvonnasta sekä ennaltaehkäisevään toimintaan kuten neuvontaan panostamisesta. TENKin, TSV:n ja OKM:n kesken neuvotellaan ja ratkaistaan TENKin tarvitsemien lisämäärärahan taso ja henkilöstötarve.

Sihteeristö ylläpitää ja syventää osaamistaan toimialan ajankohtaisessa kehityksessä. Huolehditaan palkkatason vastaavuudesta suhteessa toimien vaativuuteen.

TSV tarjoaa TENKille pääosan sen tarvitsemasta infrastruktuurista kuten tilat, verkkoyhteydet ja taloushallinnon sekä kevästä 2016 alkaen myös toimistosihteeripalvelua.

Tämä toimintasuunnitelma on hyväksytty TENKin kokouksessa 26.4.2016.

Krista Varantola
puheenjohtaja

Sanna Kaisa Spoof
pääsihteeri